

AKTUÁLNÍ PROBLEMATIKA, TENDENCE A METODY ČESKO-MAĎARSKÉHO UMĚLECKÉHO PŘEKLADU

ANNAMÁRIA PÉNTEK A ELIZABETH KÖRÖSOVÁ

ABSTRACT

This study deals with problematic features of Czech-Hungarian translation, focusing primarily on issues regarding translations of contemporary Hungarian literature, not only from the aesthetic point of view but from a linguistic one as well. The study examines possible methods and processes in Czech-Hungarian literary translations published from 2000, highlighting translation solutions for non-standard issues. Within translational research, various translation solutions are examined, taking into account grammatical and lexical features of the two languages. The study includes a summary of Czech-Hungarian translation difficulties as a practical guide for novice translators. An analysis of frequent mistakes in translating from Hungarian to Czech makes up a portion of this work. The study presents a survey of the problems in translating calques, dialects, and slang. Translation solutions are demonstrated with specific examples from translations of three Hungarian novels: *A köszívű ember fia* by Mór Jókai; *Feleségverseny* by György Spiró; and *A lány, aki nem beszélt* by Krisztina Tóth.

Keywords: Translation methods, Processes and tendencies, Translation mistakes, Hungarian, Translation from Hungarian, Translation into Czech, Hungarian literature, Mór Jókai, György Spiró, Krisztina Tóthová

1. Úvodní část

Studie reflektuje výsledky odborného translatického výzkumu, který na česko-maďarských beletristických překladech vydaných od r. 2000 do současnosti ukazuje a analyzuje aplikované překladatelské metody a přístupy, a to z aspektu teoretického, kritického i praktického. Kolmanová (2017: 112) k této problematice poznamenává: „V oblasti translatického středoevropského regionu se často setkáváme s tím, že se české odborné překladatelské práce věnují z důvodu jazykové příbuznosti a dostupnosti převážně slovanským konfrontacím, zatímco maďarská oblast zůstává většinou mimo pozornost.“ Můžeme tedy říci, že tento výzkum, který lze pokládat za první komplexnější zpracování v oblasti současné česko-maďarské translatické problematiky, rovněž potvrzuje aktuálnost zkoumání překladačské problematiky mezi středně velkými jazyky a kulturami a představuje obohacení translatického výzkumu obecně. Důležitou součástí našeho

výzkumu i této studie je shrnutí česko-maďarských překladatelských úskalí¹ jako praktické pomůcky pro začínající překladatele, jimiž jsou převážně studenti z katedry Středoevropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Studie se na základě výzkumu soustředí na problematiku uměleckého překladu současné maďarské literatury jak z hlediska literární estetiky, tak z hlediska jazykovědného.

Cílem výzkumu je ukázat, jak profesionální překladatelé pracují s textem jako uměleckým dílem a zároveň nastínit začínajícím překladatelům možné postupy a metody při samotném procesu překládání. Rovněž poukážeme na současné tendence česko-maďarské translologie. Vedle interpretační a stylistické roviny se zaměříme na různá překladatelská řešení, jak gramatická, tak lexikální, ale také na jazykové roviny, počínaje rovinou morfoloickou až po rovinu syntaktickou.

Z dřívější vypracované bakalářské práce (Péntek 2016) víme, že dobový úzus ve 20. století měl značný vliv na používané překladatelské metody. Předchozí výzkum nám ovšem potvrdil, že překladatelské metody nejsou ovlivněny pouze dobovou tendencí. Značnou roli hraje i subjektivní faktor, tedy přístup překladatele. V překladech současné literatury proto očekáváme nejen přítomnost nových překladatelských tendencí (např. ústup nebo vymizení tabuizace), ale také individuální a subjektivní řešení překladů. Pro nynější výzkum jsme vybraly konkrétní překlady, na kterých ukazujeme různorodost překladatelských řešení. Na uvedených příkladech, doprovázených našimi komentáři, se budou moci začínající překladatelé seznámit s určitými možnostmi překladatelských východisek.

Ve výzkumu vycházíme především z námi nastavených klasifikačních kritérií, pomocí nichž lze popsat vlastnosti překladového textu. Konkrétní překladatelská řešení demonstrujeme na vybraných příkladech překladů maďarské beletrie. Z nich do studie nyní vybíráme ukázky z románů *Synové muže kamenného srdce* od Móra Jókaiho, *Žena, propanakrále!* od Györgye Spiróa a *Dívka, která nemluvila* od Krisztiny Tóthové.

Z výzkumu prezentuje tato studie ukázky z problematiky doslovného překladu a adekvátních či méně adekvátních metod používaných při řešení převodu dialektu² či slangu.

2. Dosavadní výsledky výzkumu

Výzkum navazuje na bakalářskou práci, jejímž cílem bylo porovnat používané překladatelské metody v českých a slovenských překladech maďarských děl z první a druhé poloviny 20. století a najít společné či odlišné rysy překladů. Výzkumná část práce si kladla za cíl identifikovat textové odlišnosti a podle vlastních stanovených kritérií určit použité překladatelské metody. Následně byl vytvořen z nalezených odlišností systém pro komparaci použitých metod v daném období. Na základě porovnání jednotlivých překladů se ukázalo, že stanovená očekávání byla správná, avšak z důvodu velkého množ-

¹ O rozdílném repertoáru prostředků v pracovních jazycích mluví např. Jiří Levý ve stati *Geneze a recepce literárního díla* (1971b).

² Při převodu dialektu a dalších nespisovných jazykových forem se v překladech důsledkem historického soužití Maďarů a Slováků často setkáváme s problematikou maďarsko-slovenské diglosie (zde viz 3.a), avšak zde se rozboru této rozsáhlé problematiky nevěnujeme.

ství výjimek – které značně ovlivnily shrnutí celého výzkumu – nebylo možné výsledky jednoznačně vymezit. Během výzkumu bylo nalezeno vícero řešení jednotlivých aspektů. Stanovené zásady se proto ukázaly jako příliš obecné. Na první pohled se může zdát, že se výzkum snažil zejména zpochybnit překladatelské tendence, ale pro nastínění komplexnosti tohoto tématu bylo důležité ukázat nejen shodující se metody, ale i odlišné aspekty. Jak již bylo zmíněno na začátku studie, překladatelská tradice značnou mírou ovlivňuje používané metody, nicméně jsou místa, kde překladatel zvolí tzv. „vlastní cestu“.

3. Přehled translatologického úzu od 20. století až do současnosti

I v česko-maďarské relaci platí, že v první polovině 20. století se překladatelé snažili dodržovat především adekvátnost překladu, což vedlo mnohdy k oslabení metody doslovného překladu. Konkrétněji to znamená, že se snažili přeložit (případně substitovat) cizí výrazy, aby měl čtenář pocit, že čte originál, nikoliv překlad. Takový přístup se projevil zejména v překladu vlastních jmen nebo v reáliích.

V druhé polovině 20. století dochází ke změnám v překladatelských postupech, svoji roli hraje i politický či ideologický tlak. Prioritou zůstalo nadále zachování primárního významu díla, nicméně překladatelé se začali orientovat i na cílového čtenáře a snažili se rozšířit jeho literární povědomí zachováním kulturního koloritu. Při překládání to znamenalo odvážnější používání substitucí.

Na zmíněnou tradici navazuje také současná tendence, která ukazuje, že udržení kulturní rozmanitosti je důležitým úkolem i pro překladatele (v této souvislosti mluví Jiří Levý (1971a: 147–157) o roli překladu při diverzifikaci domácí literatury). Čtenář by si měl být vědom, že čte překlad, avšak text by měl reprodukovat znění a ideu originálu. Tyto zásady tak otevírají pro překladatele nové možnosti při volbě postupů a metod. Kvůli novým přístupům k překladu jsme se rozhodly pokračovat v tomto výzkumu a zaměřit se pomocí příkladů na problematiku současné česko-maďarské literární translatologie.

Vzhledem k tomu, že rozbor problematiky překládání beletrie zahrnuje bohatou škálu disciplín, jako je syntax, lexikologie, sociologie, psychologie apod., nastíníme zde pouze část možných překladatelských východisek a poskytneme především základní náhled na toto téma. Konkrétně se jedná o problematiku překládání současné maďarské literatury z hlediska nestandardních jazykových vrstev. Podobně jako v předchozím výzkumu ukážeme používané postupy a metody překládání, včetně jejich identifikace dle stanovených kritérií (např. syntax, přirozenost výrazu, kompenzace apod.).

V rámci výzkumu byly ve zkoumaných dílech a na jejich překladech zjištěny rovněž rozsahové změny. Extrémním případem bylo vynechání téměř celé jedné kapitoly: „V původním maďarském díle má tato kapitola rozsah zhruba tři strany, zatímco v českém překladu nacházíme pouze jeden odstavec v rozsahu 9 řádků. V celém románu si lze povšimnout kratších kapitol, než je tomu u originálu. Ve většině případů překladatel vynechává přírodovědecké popisy nebo delší opisné části apod.“ (Péntek 2016: 22). Dále jsme zaznamenaly nedodržování horizontálního dělení původního díla (odstavce, kapitoly), tabuizaci (lze najít většinou ve starších překladech), časové varianty (našly jsme i příklady archaizace nebo modernizace daného výrazu), národní varianty – s exotizací

i naturalizací jsme se setkaly např. u názvů měst. Nyní uvedeme některé zajímavé příklady, zejména z oblasti dialektologie:

a) Slovakizovaná maďarština

Onnan felülről gyűvök harom egisz napok otatul fogva. Elgyütem egiszben utolsó stációig szerencsisen, Szunyoglakig. Hivatom birot, parancsolom forspontot. Van, de nincs. Hát hun van?...³

Celé tři dni jsem z domova na cestě sseem. Dorazil jsem ššťšťastně až na poslední sstacii, do Suňoglaku. Volám rychtáře, pppporučím si ppppřípřež. Má, ale nemá. Kde tedy jest?...⁴

Jedu od nás shora už celé tři dni. Dojel som šťastně, až na poslední štáciu, do Szúnyoglaku. Dal som si zavolať rychtára a rozkázal som si foršpon. Vraj je, ale není. Tak kde je?...⁵

V románu Móra Jókaiho najdeme postavu, která mluví tzv. idiolektem. Jedná se o pomadařštěného Slováka, statkáře, který používá slovakizovanou maďarštinu. Ohledně překladu řeči této postavy jsme našly dvě odlišné metody. Překladatel Hradský dle našeho mínění zvolil naprosto adekvátní postup: postava promlouvá slovensky a mísí se zde i české výrazy, kdežto u překladatele Mayerhofferera postava v řeči zadržává. Mayerhoffer určitým způsobem naznačil jazykovou nedokonalost postavy, nicméně zvolil pro její vyjádření řečovou vadu a nikoli řešení, které by ukazovalo na nedokonalé užívání cizího jazyka. Naopak Hradský tuto jazykovou neobratnost zachoval a užitím slovenských prvků v češtině i vhodně lokalizoval.

b) Obecná čeština

Válaszolj már! Üvöltött rá Kolonc. – Ne csak a fejedet rázzad!⁶

„Vodpovídej normálně!“ zařval na ni Kláda. „Furt jen kejveš nebo vrtíš hlavou!“⁷

U překladu Roberta Svobody můžeme předpokládat, že užití obecné češtiny zvolil kvůli profánnosti projevu, expresivitě a stylistickým prvkům textu (maďarština totiž nedisponuje jazykovou vrstvou, která by byla ekvivalentem obecné češtiny). Důležité je podotknout, že text originálu je gramaticky spisovný, zatímco v českém překladu vidíme protetické v-, *furt*, *kejveš* – tj. prvky odlišné na úrovni gramatické, fonetické, morfologické a stylistické roviny. V maďarštině je zde pouze jeden prvek *üvöltött* (řval), který ve stylistické rovině posouvá výpověď do roviny obecné češtiny.

Obecná čeština je překladateli využívána zejména jako adekvátní způsob pro vyjádření určitých stylistických prvků a jevů, jedná se tak o formu kompenzace.

Jak prezentuje i výše uvedená ukázka, s užitím obecné češtiny se v překladech setkáváme v různých jazykových rovinách. K neadekvátnímu používání obecné češtiny často

³ Jókai, Mór: *A köszívű ember fiaí*, s. 27.

⁴ Český překlad G. N. Mayerhofferera, 1924, s. 29.

⁵ Český překlad L. Hradského, 1964, s. 25.

⁶ Spiró, György: *Feleségverseny*, 2009, s. 143. (překlad vlastní: „Tak už odpověz!“ Řval na ni Kolonc. „A nevrť jen hlavou!“)

⁷ Spiró, György: *Žena, propánakrále!* přeložil Robert Svoboda, 2016, s. 207.

dochází tehdy, když překladatel např. zvolí její užití namísto dialektu, jazyk příliš lokalizuje (pražská čeština) apod.

„Be akarok menni, itt *lakok*.”⁸

„Chci dovnitř. Já *tady* bydlím.”⁹

V maďarštině lze poslední dobou v mluveném jazyce sledovat nesprávné časování tzv. ikových sloves¹⁰ v 1. os. singuláru. Tento fenomén je charakteristický pro nestandardní maďarštinu. Správně by tvar slovesa měl být *lakom* (*bydlím*), nikoli *lakok*. Překladatelova volba lehce hovorového výrazu v tomto případě je adekvátní, protože se nejedná o regionální jazykový jev.

Příklady zde uvedené jsou pouze ukázkou pro představu možného překladu jazykových vrstev. Širší vysvětlení bude prezentováno ve výsledcích výzkumu.

4. K příručce pro začínající české překladatele z maďarštiny

Jak již bylo výše zmíněno, součástí výzkumu je rovněž práce, která se zabývá česko-maďarskými překladatelskými úskalími a která by měla být – v duchu preskriptivního přístupu¹¹ – praktickým pomocníkem pro začínající překladatele. Vycházíme z teze, že překlad, a to především překlad uměleckého textu, je vždy kreativním procesem, a proto při překládání zpravidla nelze dojít k jedinému možnému výsledku, ani podat přesný „návod“, jak překládat, což je třeba začínajícím překladatelům rovněž připomenout.

V této studii představíme jen některé problémy, s nimiž jsou začínající překladatelé z maďarštiny (ať už s rodným jazykem českým, nebo maďarským) konfrontováni nejčastěji, a které brání zdařilému překladu.

Na vybraných příkladech českého překladu *Dívka, která nemluvila* od překladatelky Eleonóry Tamar demonstrujeme správná i nesprávná řešení. Základ příručky tvoří komparace výchozích textů, které dle našeho mínění obsahují kritické body, s jejich překlady a příslušnými komentáři.

5. Úskalí překladu

V příručce se mohou budoucí překladatelé seznámit s překladatelskými úskalími z různých hledisek. Součástí příručky tvoří analýza chyb¹², která se zabývá jejich identifikací a konkrétně poukazuje na ty nejčastější.

⁸ Spiró, György: *Feleségverseny*, 2009, s. 120.

⁹ Spiró, György: *Žena, propánakrále!* přeložil Robert Svoboda, 2016, s. 173.

¹⁰ Skupina sloves, která ve 3. os. sing. přít. č. končí na koncovku -ik a v singuláru používá odlišné koncovky než jiné skupiny sloves.

¹¹ Viz např. *praxeológia prekladu* u Antona Popoviče (1975).

¹² „... chyby v překladu však nemusí být vždy chybami v pravém slova smyslu, tj. prohřešky proti kvalitativním rozdílům mezi východiskovým jazykem a češtinou, nýbrž také – a to mnohem častěji – chybami v širokém smyslu stylistickými, kam řadíme jednak případy neobratného zacházení s mateřštinou, jednak chyby podmíněné tím, že jednotlivé jazyky využívají stejných (resp. podobných) systémových

Pozornost věnujeme primárně možným chybám gramatické a lexikální povahy, zaměřujeme se zejména na chyby morfologické, lexikální a frazeologické. Do příručky jsme také zahrnuly chyby při přejímání vazeb a výrazů, které v češtině sice existují, ale mají odlišné stylistické uplatnění. Výsledný překlad poté působí na čtenáře stylisticky neobratně.

Z našeho dosavadního výzkumu vyplývá, že začínající překladatelé nejčastěji chybují například v přenesení slovních spojení a frazeologismů z jednoho kulturního prostředí do druhého a oslabují tak výpověď výchozího textu. Dále mnohdy inklinují ke kopírování maďarského slovosledu, pádů a slovních druhů. U překladatelů s maďarským mateřským jazykem dochází velmi často k užití nesprávného slovesného vidu a k chybování v mluvnické shodě.¹³ V následujících ukázkách z již zmíněného díla, *Dívka, která nemluvila*, uvedeme několik chyb překladatelky Eleonóry Tamar a graficky zvýrazníme jednotlivá úskalí při překladu.

Příklady některých chyb:

a) Doslovný překlad slovních spojení a frazeologismů

Erre megmutatták, hogy gombát ugyan nem leltek, de találtak egy gyönyörűséges kislányt. Olyan szép, amilyet hetedhét faluban se láttak soha errefele.¹⁴

Pochlubili se mu, že houby sice nenašli, ale našli překrásnou holčičku. Takovou krásu ještě nikdo neviděl ani za *devaterými dědinami*.¹⁵

V této ukázce překladu se jedná o ustálené slovní spojení, jehož přívlastek překladatelka vzhledem k ustálené formě nesprávně skloňuje. Správná forma by byla takto: *za devatero dědinami*.

b) Nesprávné užití slovesného vidu

Várta az ember, hogy mi lesz, de amikor lenézett, hogy kijött-e már az a fiúgyerek, aki segít neki gödröt ásni meg tüzet rakni, csak egy nagy szemet látott.¹⁶

Muž čekal, *co bude*, ale když se podíval, jestli už je venku ten chlapec, který mu pomůže kopat jámu a rozdělát oheň, *viděl* jen jedno velké oko.¹⁷

Překladatelka zde zvolila doslovný překlad slovního spojení *mi lesz* (tj. *co bude*). Ačkoli je překlad lexikálně správný, nepůsobí na českého čtenáře správně po stránce stylistické. Příhodným řešením by bylo přidat do věty verbum: Muž čekal, *co se bude dít*...

Dále je v překladu patrná záměna dokonavého slovesa za nedokonavé. Sloveso *viděl* by mělo být nahrazeno slovesem *uviděl* či *spatřil*.

prostředků v konkrétním textu různou měrou, ev. v odlišných situacích“ (Kufnerová, Skoumalová et al. 1994: 48).

¹³ Vycházíme z praxe česko-maďarských překladatelských seminářů konaných na Katedře středoevropských studií.

¹⁴ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

¹⁵ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 21.

¹⁶ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

¹⁷ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 11.

c) Doslovný překlad větné konstrukce, kopírování maďarského slovosledu

Amikor a tavasz első melegei érkezték, az asszony megint fájlalni kezdte a hasát. Nőt, nőt újra a has egész nyáron, és őszre már megint akkora lett, mintha az asszony meg akarna halni.¹⁸

Když přišla *první jarní tepla*, žena si znovu začala stěžovat na bolesti břicha. Břicho jen rostlo, rostlo celé léto a s podzimem bylo zas tak veliké, jako kdyby se žena chystala umřít.¹⁹

Kopírováním celé větné konstrukce, včetně nominativu, vznikla stylisticky neobratná věta. Méně rušivě by působila varianta s užitím instrumentálu: *S příchodem prvních jarních...*

Mondta, hogy jó, ássák el. Húztak egy kis földhányást a szemre, az meg csak pislogott. Nemsokára már nem is látszott más belőle, csak egy világos folt, mintha egy apró tócsa tükrözne az eget a fák között. Kicsit ki is folyt a vize, mert sírt a szem, amikor az ember meg az asszony távolodott az úton.²⁰

Přítakala tedy, dobře, ať oko zakopají. Nahrnuli na ně hromádku hlíny a oko nestačilo mrkat. *Zanedlouho z něj už nebylo vidět nic víc než světlou skvrnku, jako kdyby mezi stromy malinká kaluž odrážela nebe. Trošku vody z ní vyteklo, protože oko, když od něho muž a žena po cestě odcházeli, plakalo.*²¹

Výsledkem doslovného překladu a kopírováním maďarského slovosledu jsou méně srozumitelné věty. Bylo by příhodné změnit stavbu věty takto: *Zanedlouho z něj už nebylo vidět nic víc než světlou skvrnku, jako kdyby malinká kaluž odrážela mezi stromy nebe. Vyteklo z ní (T) i trochu vody (R).* Při překládání je důležité dodržet správné větné členění českého jazyka – v neutrálním sdělení stojí téma na začátku a réma na konci věty. Může však dojít také k tematizaci rématu – réma první věty se při něm stává tématem věty následující.

d) Změna slovesného způsobu

Mert ugyan ki akarna magának olyan lányt, aki csak cserreg, mint a szarka, nem szól soha egyetlen emberi szót sem?²²

Kdopak *bude chtít nevěstu*, která neumí než skřehotat jako straka a neřekne nikdy jediné lidské slovo?²³

Jelikož je jak pro češtinu, tak pro maďarštinu přirozené používání kondicionálu, nemuselo v překladu dojít ke změně slovesného způsobu. Změna slovesného způsobu a užití budoucího času nejsou v uvedené větě příliš vhodným řešením. Začátek věty by zněl lépe takto: *Kdopak by takovou nevěstu vůbec chtěl...*

¹⁸ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

¹⁹ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 9.

²⁰ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

²¹ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 13.

²² Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

²³ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 25.

e) Stylisticky neobratné zacházení se slovesem šlapat

Asszony nem szeretett volna, ha az ember megveri, ezért megígérte, hogy nem hal meg. Gyalogolt tovább.²⁴

Žena si nepřála, aby jí muž *nařezal*, proto mu slíbila, že neumře. *Šlapala* dál.²⁵

Vzhledem k charakteru díla, které je pohádkou, se volba tohoto slovesa nejeví jako správná. Za méně rušivé sloveso bychom mohli dosadit následující: *Kráčela dál*. Rovněž místo slovesa *nařezal* by se zde nabízelo spíše sloveso *zbil*.

Ment, vitte haza a forrás vizét, lépegetett a szekérnyomban, kaptatott fel a dobra, ereszkedett le a völgybe, lépkedett a földeken, át az árokon.²⁶

Šla a šla, šlapala si to v kolejích vyjetých povozy, šplhala do kopců, sestupovala do údolí, kráčela přes pole a přes příkopy.²⁷

Na další vybrané ukázce vidíme, že překlad nebrání českému čtenáři v porozumění, nicméně s ohledem na žánr pohádky by bylo vhodnější zvolit sloveso typu *cupitala*.

h) Neobratný výraz

– Mít szültél te nekem? – kérdezte mérgesen az ember.²⁸

– Co jsi mi to porodila? – ptal se muž *hněvivě*.²⁹

Překladatelka zde mohla zvolit variantu volnějšího překladu či zvolit srozumitelnější příslovce jako například *nahněvaně*, *rozzlobeně*. Mimo to je očividné chybné přenesení maďarského způsobu zaznamenávání přímé řeči do českého textu. V českém jazyce se zapisuje přímá řeč pomocí uvozovek.

Na vybraných ukázkách byla pozornost věnována pouze některým bodům, na které jsme v rámci studie chtěly upozornit, další příklady budou prezentovány v komplexních výstupech z výzkumu.

Závěrem bychom rády sumarizovaly nejčastější chyby a úskalí, se kterými se začínající česko-maďarský překladatel setkává. První chybou je nesprávná interpretace maďarské syntaxe a jejího významu (v maďarštině mnohdy činí nesnáze složitější větné konstrukce³⁰). Dále by se měl překladatel při překladu vyvarovat především vlivu maďarského slovosledu. I když je v obou jazycích slovosled flexibilní, neznamená to, že je nahodilý či shodný. Základní slovosled maďarské oznamovací věty je tvořen následovně: podmět – předmět – přísudek, kdežto v českém jazyce je pořadí takovéto: podmět – přísudek – předmět. Většina překladatelských úskalí tak vzniká při konstitutivním posunu čili

²⁴ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

²⁵ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 8.

²⁶ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

²⁷ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 28.

²⁸ Tóthová, Krisztina: *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó, 2015, komiks, nestr.

²⁹ Tóthová, Krisztina: *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab, 2018, s. 8.

³⁰ Častým úskalím pro začínající překladatele bývá správný překlad maďarského způsobu přivlastňování: „Slovesům členů přivlastňovací vazby (která je v češtině vyjádřena genitivem) je v maďarštině zpravidla opačný než v češtině. V maďarštině je na prvním místě vlastník, tedy člen přivlastňovací (komu/čemu něco patří), a na druhém místě člen přivlastněný (řídící), tedy vlastnictví (to, co vlastníkoví patří)“ (Schreierová 2018: 187).

posunu, který je dán rozdíly mezi pracovními jazyky. Práce dále upozorňuje na problematiku překladu ustálených spojení a frazémů, pádů, slovních druhů (např. na překlad maďarského slovního druhu slovesných jmen, tzv. *igenevek*, což jsou různé druhy infinitivů a příčestí³¹, který bývá jedním z nejobtížnějších) a slovních spojení. Nejschůdnějším řešením překladů se tak zdá být spojení obou metod, kdy překladatelé usilují o to, aby se co nejvíce přiblížili cílovému jazyku a kultuře, a to i formou volnějšího překladu.

K zdařilému výsledku překladatelské práce je tedy nutná patřičná oboustranná jazyková kompetence, neboť „překládat znamená pracovat nejen s jazykem cizím, ale především s mateřským“ (Kufnerová, Skoumalová et al. 1994: 3). Jak jsme již zmiňovaly v úvodu, výstup výzkumu představuje první souhrnnou translatologickou práci, která se věnuje specifičnosti překladu v česko-maďarské relaci a akcentuje pro ni specifická překladatelská úskalí.

POUŽITÁ LITERATURA

- Benešová, Michala, Dybalska Renata a Zakopalová Lucie (2013) *Tvářící překlad ve výukovém procesu na polsko-českém příkladu*, Praha: Karolinum.
- Spiró, György (2009) *Feleségverseny*, Budapest: Magvető.
- Spiró, György (2016) *Žena, propánakrále!*, Praha: Malvern.
- Jókai, Mór (1924) *Synové muže kamenného srdce: román*, přeložil G. N. Mayerhoffer Praha: Fr. Borový.
- Jókai, Mór (1964a) *A köszívü ember fia: 1869. köt. 1*. Budapest: Akad. Kiadó.
- Jókai, Mór (1964b) *Synové muže kamenného srdce*, přeložil Ladislav Hradský, vyd. 2., v SNKLU 1. Praha: SNKLU.
- Kolmanová, Simona (2016) 'A kortárs magyar irodalom cseh nyelvé fordításai; Dialektológiai kérdések magyar-cseh nyelvi viszonylatban', in I. Czetter, R. Hajba a P. Tóth: *VI. Dialektológiai Szimpozion*, Nitra: Katedra středoevropských studií, Univerzita Konstantina filozofa, 427–437.
- Kolmanová, Simona (2017) 'Český havran, nebo maďarský krkavec? Poznámky k teorii a praxi překladu ve středoevropském regionu (konfrontace překladatelských metod a postupů na maďarských a českých překladech Havrana E. A. Poeta)', in J. Januška a T. Berkes. *Hungarobohemica Pragensia: Studie k 60. narozeninám Evžena Gála / Tanulmányok Gál Jenő 60. születésnapjára*, Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 112–1265.
- Kufnerová, Zlata (2009) *Čtení o překládání*, Jinočany: Nakladatelství H&H.
- Kufnerová, Zlata, Zdena Skoumalová, Milena Poláčková, Jaromír Povejšil a Vlasta Straková (2003) *Překládání a čeština*. Jinočany: H & M Vyšehradská.
- Levý, Jiří (1971a) 'Bude teorie překladu užitečná překladatelům?', in Miroslav Červenka (ed.) *Bude literární věda exaktní vědou?*, Praha: Československý spisovatel, 147–157.
- Levý, Jiří (1971b) 'Geneze a recepce literárního díla', in Miroslav Červenka (ed.) *Bude literární věda exaktní vědou?*, Praha: Československý spisovatel, 71–143.
- Péntek, Annamária (2016) *Srovnání překladatelských metod a postupů v překladech maďarské literatury do češtiny a slovenštiny první a druhé poloviny 20. století* [online]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/166116> (access: 2019-03-26).
- Popovič, Anton (1975) *Teória umeleckého prekladu*, Bratislava: Tatran.

³¹ Tyto „různé druhy infinitivů a příčestí“ jsou utvořeny od tvaru slovesa, mají vlastnosti podstatných a přídavných jmen a příslovčí. Často je tedy překládáme pomocí zmíněných jmen. Do jisté míry je můžeme přeložit také užitím českého pasivu anebo přechodníků. Další možností je metoda volnějšího překladu s vytvořením vedlejší věty (A. P. – E. K.).

- Schreierová, Angelika (2018) 'Maďarština pro Čechy. Několik poznámek o specifických rysech gramatické struktury a o slovní zásobě maďarštiny', in Jiří Januška, *Česko-maďarské ob(z)ory: kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*, Praha: Karolinum.
- Tóthová, Krisztina (2015) *A lány, aki nem beszélt*, Budapest: Móra könyvkiadó.
- Tóthová, Krisztina (2018) *Dívka, která nemluvila*, přeložila Eleonora Hamar, Praha: Baobab.

RESÜMEE

Die Studie thematisiert das Thema des zeitgenössischen tschechisch-ungarischen literarischen Übersetzens insbesondere aus literaturästhetischer und linguistischer Hinsicht, bezieht sich aber auch auf die translatologischen Tendenzen im 20. und 21. Jahrhundert. Vorgestellt werden die vorläufigen Teilergebnisse zweier thematisch verwandter Forschungsprojekte zu tschechisch-ungarischen literarischen Übersetzungen, die nach 2000 veröffentlicht wurden. Im Fokus der Untersuchung stehen die angewendeten Übersetzungsmethoden in lexikalischer und grammatikalischer Hinsicht (von der Morphologie bis zur Syntax), aber auch die verschiedenen Sprachschichten. Ein Teil der Forschungsarbeit konzentriert sich auf nicht-standardisierte Sprachschichten (z. B. Dialekte, Idiolekte, Slang) und deren Übersetzung. Der zweite Teil befasst sich mit der Analyse häufiger Fehler beim Übersetzen aus dem Ungarischen ins Tschechische. Diese Phänomene werden an Beispielen aus den Romanen *A kőszívű ember fiai* von Mór Jókai, *Feleségverseny!* von György Spiró und *A lány, aki nem beszélt* von Krisztina Tóth gezeigt.

Annamária Péntek

*Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
ancsi17@centrum.sk*

Elizabeth Körösová,

*Katedra středoevropských studií, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
bettykoros@seznam.cz*